

Objevuj svět

globálního vzdělávání

Objevte s námi hloubky globálního vzdělávání. To nestojí jen na globálních tématech, ale i v přímých a hodnotách. Směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

Objevuj svět globálního vzdělávání
 Autoři: Michaela Gajdošová, Kristýna Hrubanová,
 Stanislav Komínek
 Kresba: Tereza Bínová
 Sazba a grafická úprava: Leoš Knotek

Vydalo NaZemi v roce 2017.

ISBN: 978-80-88150-32-9

O NaZemi

Nevládní nezisková organizace NaZemi hájí důstojné pracovní podmínky ve světě. Prosazuje globální vzdělávání, usiluje o odpovědnost firem za vlastní dodavatelské řetězce a propaguje fair trade jako účinnou podporu pěstitelů a pěstitelů ze zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky.

www.nazemi.cz/vzdelavani

ČESKÁ REPUBLIKA
 POMÁHÁ

NAZEMI

Tento dokument byl vytvořen s finanční podporou Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Obsah dokumentu je zcela na odpovědnosti NaZemi a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.

Proč objevovat?

Svět se rychle mění, je stále více propojený a nejistý. Nejistější a propojenější než před pěti lety. Propojenější než před měsícem i dvěma dny. Do budoucna už nebude stačit mít dobré známky, znalosti. Bude stále důležitější, zda člověk umí kriticky přemýšlet a naslouchat druhým, analyzovat informace, reflektovat souvislosti a individuálně i kolektivně reagovat na nové výzvy a změny.

Zorientovat se v propojeném a měnícím se světě nám pomáhá globální vzdělávání. Díky němu můžeme lépe porozumět našim vztahům k ostatním lidem a místům ve světě. Globální vzdělávání přispívá k tomu, abychom dokázali nacházet způsoby, jak spolu žít s ohledem na potřeby všech a při zachování limitů planety. Škola, skautský oddíl nebo třeba muzeum či knihovna jsou skvělými místy, kde lze dimenze globálního vzdělávání odhalovat.

Věnovat se globálním tématům je prima, ale nestačí to. Není důležité jen to CO učím, ale i JAK to učím. Globální vzdělávání nespočívá pouze v osvětě, kdy jsou mladým lidem předkládány jednotlivé globální problémy. Je stejně tak důležité zvažovat formu a obsah, přemýšlet kriticky,

dávat důraz na prožitky, naslouchat, vést otevřenou diskuzi a klást si otázky. Globální vzdělávání je celek témat, hodnot, principů a dovedností a směřuje lidi k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

Objevte hloubky globálního vzdělávání. Může to být náročná a dlouhá cesta, ne nadarmo se tak říká, že vzdělávání je celoživotní proces. Průvodci v objevování vám budou Indy a Malala. Užijte si s nimi dobrodružství i trochu toho nebezpečí v podobě kontroverzních témat, nejasných odpovědí, odhalování předpokladů nebo i nepochopení. Ponořte se s nimi do tajemných hlubin globálního vzdělávání! Na konci vás čekají opravdové poklady.

Mladými lidmi v textu myslíme žáky a žákyň, studenty a studentky, skauty a skautky a všechny ostatní, na které vzdělávání cílí. Jako vzdělavatele chápeme pedagogy a pedagogy, skautské vedoucí a další lidi pracující s mládeží.

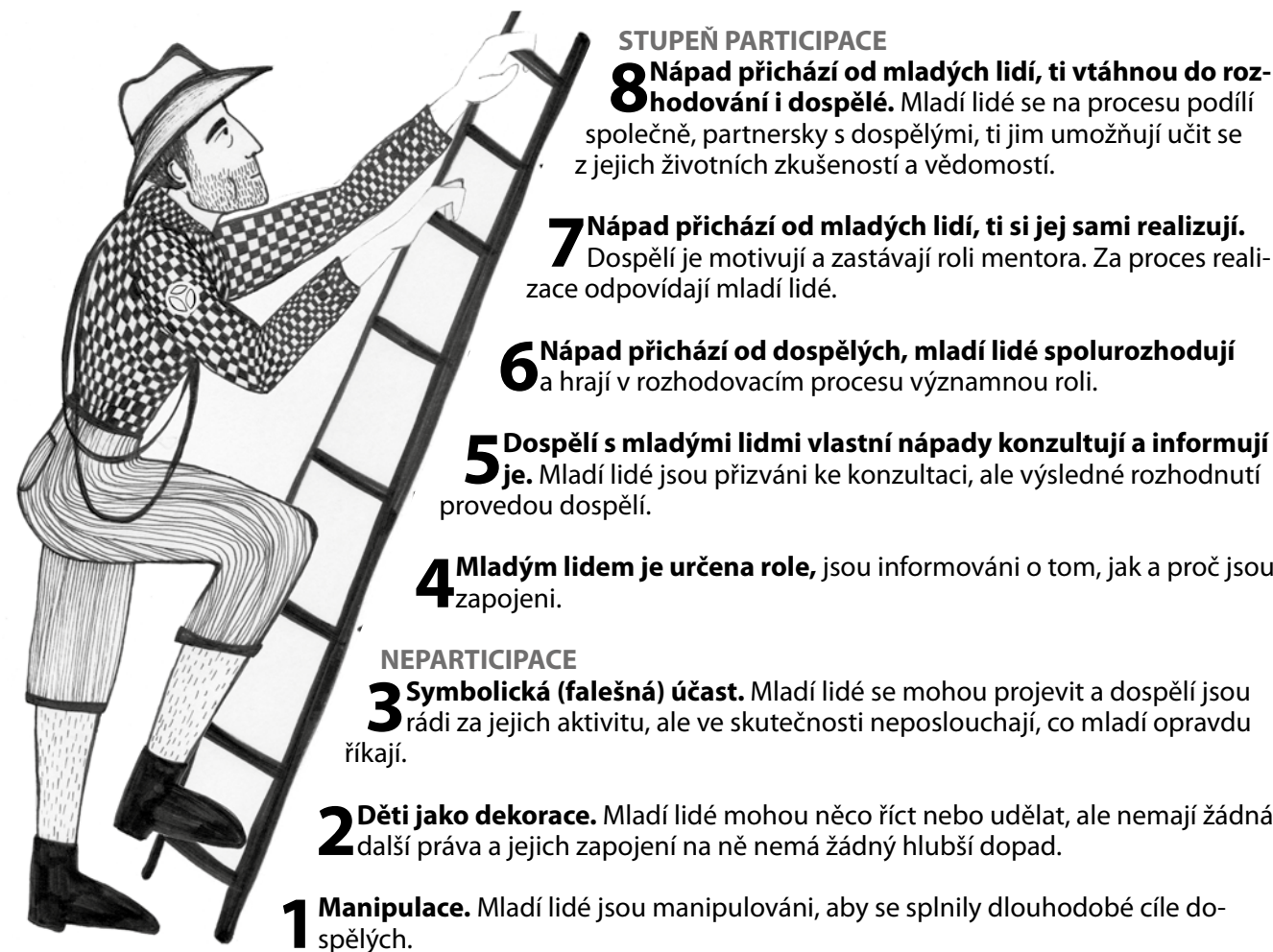
Šplhej po žebříku participace

Dnešní škola nebo oddíl by měly být místy, kde vyrůstají vnímaví mladí lidé, kteří objevují svět kolem sebe a dokáží v něm aktivně něco dělat. Sebedůvěra a schopnosti, kterých je k tomu potřeba, se však budují postupně. Tomu pomáhá, pokud mají mladí lidé možnost se na vzdělávacích akcích podílet, ne se jich pouze účastnit. Škola ve 21. století by měla být prostorem, kde je možné si trénovat uplatňování svého vlivu a získávat tak důvěru v to, že mohou věci měnit. To vše v partnerském dialogu s těmi, kterých se změna týká. A protože nám participace ve vzdělávání přijde klíčová, rozhodli jsme se jí v tomto materiálu věnovat o něco více prostoru, než jiným principům uvedeným na dalších stranách.

Participace, aktivní zapojování se do rozhodování a života kolem sebe, začíná tím, že mladí lidé plně chápou smysl dané akce a svou roli v ní, a čím více ji pak sami utvářejí, tím více ji považují za svou. Základním kamenem je partnerský přístup mezi dospělými a mladými lidmi, mezi vámi a těmi, se kterými chcete spolupracovat.

Jednotlivé stupně participace neurčují míru správnosti, protože v různém kontextu se hodí různá míra participace. Určitě se však chtějte vyhnout prázdnému rituálu falešné participace odpovídající prvním příčkám tzv. žebříku participace. Takovým příkladem může být například akce na sběr odpadků, kdy jsou děti na popud dospělých vyslány do ulic a parků, aby sbíraly odpadky. Nikdo s nimi však nediskutuje o tom, jaký má akce význam a proč odpadky sbírají zrovna na tom konkrétním místě. Pokud by akcí předcházela program na téma odpadu a následně by účastníci samotné napadlo uspořádat uklízení akcí, jejíž organizací by diskutovali s dospělými, tak se dostáváme na úplně jiný stupeň participace. A proč na nejvyšší osmé příčce není samostatná akce mladých lidí, ale je tam jimi iniciovaná akce připravovaná v dialogu s dospělými? Protože vedle samostatnosti a sebedůvěry stojí hodnota otevřenosti a dialogu jako předpoklad skutečného partnerství.

Zdroj: Žebřík participace podle Sherryho Arnsteina a Rogera Harta

STUPEŇ PARTICIPACE

8 Nápad přichází od mladých lidí, ti vtáhnou do rozhodování i dospělí. Mladí lidé se na procesu podílí společně, partnersky s dospělými, ti jim umožňují učit se z jejich životních zkušeností a vědomostí.

7 Nápad přichází od mladých lidí, ti si jej sami realizují. Dospělí je motivují a zastávají roli mentora. Za proces realizace odpovídají mladí lidé.

6 Nápad přichází od dospělých, mladí lidé spolurozhodují a hrají v rozhodovacím procesu významnou roli.

5 Dospělí s mladými lidmi vlastní nápady konzultují a informují je. Mladí lidé jsou přizváni ke konzultaci, ale výsledné rozhodnutí provedou dospělí.

4 Mladým lidem je určena role, jsou informováni o tom, jak a proč jsou zapojeni.

NEPARTICIPACE

3 Symbolická (falešná) účast. Mladí lidé se mohou projevit a dospělí jsou rádi za jejich aktivitu, ale ve skutečnosti neposlouchají, co mladí opravdu říkají.

2 Děti jako dekorace. Mladí lidé mohou něco říct nebo udělat, ale nemají žádná další práva a jejich zapojení na ně nemá žádný hlubší dopad.

1 Manipulace. Mladí lidé jsou manipulováni, aby se splnily dlouhodobé cíle dospělých.

Objevuj svět globálního vzdělávání

Prozkoumávejte celou šíři globálního vzdělávání. Na začátku cesty většinou objevujete jednotlivá globální témata. Ještě důležitější než CO učit je ale JAK to učit. Proto jsou nedílnou součástí globálního vzdělávání i principy a hodnoty, na kterých vzdělávání stojí. Díky jim jsou lidé více schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální vzdělávání funguje jako celek, právě jako takový přispívá k pochopení rozdílů, podobností a souvislostí mezi životy lidí ve světě a usnadňuje porozumění jednotlivým procesům, které je ovlivňují. Vydejte se na cestu!

GLOBALNÍ TÉMATA

KLIMATICKÉ ZMĚNY

Klima planety se výrazně mění. V posledních letech dochází k extrémním výkyvům počasí, kdy se období sucha střídají s mimořádnými povodněmi. Klimatické změny mají dopad především na obyvatele ekonomicky chudého globálního Jihu, kteří se na nich podílí minimálně. Pěstitele kávy v Latinské Americe nebo drobné zemědělce v Africe a na Blízkém východě. Změna klimatu je také jednou z příčin současného pohybu lidí prchajících do Evropy. Většina vědců, zabývajících se tímto tématem, se shoduje, že za těmito změnami stojí člověk. Svou spotřebou fosilních paliv a důrazem na neudržitelný růst ekonomiky.

- TIP:** Vytvořte šetrná opatření ve svém okolí. Jezděte na kole, pěstujte si vlastní zeleninu nebo ji kupujte od místních pěstitelů a pěstitelk, hledejte řešení nakládání s odpady či vodou, zkuste omezit konzumaci masa.
- TIP:** Objednejte si od nás program Kdo je za vodou? Voda jako podmínka rozvoje.
- TIP:** Leonardo DiCaprio v dokumentárním filmu Je s námi konec? z produkce National Geographic zkoumá klimatické změny a jejich dopad na planetu. Postavte na filmu vzdělávací lekci.

CHUDOBA

Koupit si na večeri nějakou zeleninu, zaplatit elektřinu nebo koupit dětem šaty do školy? To jsou běžná rozhodnutí, která musí milióny lidí pravidelně řešit. Chudoba je definována jako materiální strádání či nedostatek v naplňování lidských potřeb. Základním opatřením k vymýcení chudoby je vyplácení důstojné mzdy dělníkům a spravedlivé výkupní ceny pěstitelům. Bez peněz nemůže člověk dělat svobodná rozhodnutí a žít důstojně.

- TIP:** Spočítejte si, kolik měsíčně zaplatíte za bydlení, dopravu, léky, oblečení a jídlo. Stačila by vám na to minimální mzda v ČR?
- TIP:** Promítněte si krátký dokument Mzda, ze které se dá uživit (www.youtube.com) a diskutujte o něm.
- TIP:** Objednejte si některou z našich výstav na www.nazemi.cz/vystavy.

PRACOVNÍ PODMÍNKY

Nedůstojné pracovní podmínky ve formě nucené práce, nízkých mezd, dlouhé pracovní doby, nebezpečného pracovního prostředí a odloučení od rodiny jsou problémem mnoha průmyslových odvětví i zemědělství. My jsme s těmito lidmi propojení přes produkty, které vyrábějí nebo pěstují. Třeba trička, boty, smartphony nebo banány. Zvyšující se poptávka ze strany evropských zákazníků a zákaznic, touha po co nejlevnějším zboží a konkurence mezi značkami vedou k otrockým podmínkám a bídě v zemích produkce.

- TIP:** Prozkoumejte reálné příběhy lidí a problémy v globální ekonomice na interaktivních webových stránkách www.pribehbananu.cz a www.pribehbot.cz.
- TIP:** Stáhněte si na www.nazemi.cz naše vzdělávací lekce Poznej své boty nebo Populární banány.

DĚTSKÁ PRÁCE

Každé jedenácté dítě na světě je nuceno pracovat. Dětská práce je práce vykonávaná dětmi, která jim brání ve vzdělávání, má negativní vliv na jejich zdravý fyzický a duševní vývoj. Děti jsou nuceny pracovat i proto, že jejich rodiče nemohou vlastní práci rodinu uživit. Celkem 59 % těchto dětí pracuje v zemědělství, pěstují kakao, kávu, čaj nebo bavlnu. Děti ale pracují i v průmyslu a ve službách

- TIP:** Upozorněte na tento problém uspořádáním výstav Poznej své boty nebo Plně ruce práce (www.nazemi.cz/vystavy).

- TIP:** Koukněte se na YouTube na dokumentární filmy The Dark Side of Chocolate nebo Na dohled od Taj Mahalu.
- TIP:** Objednejte si na www.nazemi.cz naše lektory či lektorky se vzdělávacím programem Hořká chuť čokolády. Kakao a dětská práce.

NESPRÁVEDLIVÝ GLOBALIZOVANÝ OBCHOD

Mezinárodní obchod je založený na převažující neoklasické ekonomické teorii, která podporuje současné nastavení převahy silnějších nad slabšími. Bohatší státy globálního Severu určují pravidla mezinárodního obchodu na ekonomické i politické úrovni, často přitom nezohledňují nerovné postavení vůči ekonomicky chudším státům globálního Jihu. Tyto státy jsou tak tlačeny do systému mezinárodního obchodu, který mohou jen těžko ovlivnit.

- TIP:** Objednejte si na www.nazemi.cz naše lektory či lektorky se vzdělávacím programem Světová hra na obchod.
- TIP:** Podívejte se na dokumenty na youtubeovém kanálu The Story of Stuff.
- TIP:** Prostudujte si, jak funguje globální ekonomika. Přečtěte si Ekonomix, skvělý úvod do ekonomie v podobě komiksu. Dá se sehnat i v českém vydání.

MIGRACE

Uprchlíctví a migrace jsou témata, která se stávají součástí naší každodennosti. Setkáváme se s nimi v médiích, při diskuzích s přáteli i rodinou, na sociálních sítích i na řadě dalších míst. Uprchlíctví a migrace jsou současně příkladem kontroverzních témat: nemají jednoznačné odpovědi, vzbuzují silné emoce a rozdělují společnost. Je důležité umět připravit bezpečné prostředí pro diskusi a prozkoumávání těchto témat. Klást si ty správné otázky. Neukazovat jedinou cestu, kudy je možné se vydat.

- TIP:** Objednejte si na vzdelavani@nazemi.cz náš seminář Kontroverzní témata ve výuce.
- TIP:** Podívejte se na příručku Lidé v pohybu, která se věnuje tématu migrace a uprchlictví (www.lidevpohybu.cz).

ODPOVĚDNÁ SPOTŘEBA

Mnohá globální témata nám mohou být vzdálena, protože se může zdát složité s nimi něco udělat. Odpovědná spotřeba proto může být odrazovým můstkem, jak začít věci měnit. To, co ne/spotřebujeme je do určité míry osobní volbou každého z nás. Naše spotřebitelské volby mají vliv na životy jiných lidí, na stav životního prostředí i politickou situaci ve vzdálených krajinách. Začít můžeme u toho, co jíme, co si oblékáme či jak a kam cestujeme.

- TIP:** Inspirujte se v našem materiálu Boxuj za změnu (www.nazemi.cz/boxuj-za-zmenu).
- TIP:** Podívejte se na náš web k podmínkám výroby obuvi (www.pribehbot.cz).
- TIP:** Pijte ve sborově nebo klubově fairtradovou kávu a pochlubte se tím. Pěstitelé a pěstitelky za ni dostali spravedlivě zapláceno, pěstovali ji s ohledem na životní prostředí a jejich děti mohou chodit do školy (www.faircafe.cz).
- TIP:** Uspořádejte ve své obci v květnu piknik na podporu pěstitelů a pěstitelk (www.ferovasnidane.cz).

KRITICKÉ MYŠLENÍ

Myslet kriticky znamená nejen umět ověřovat informace a argumentovat, ale také klást si otázky, otevřeně naslouchat druhým, pochybovat, odhalovat a ověřovat předpoklady, na kterých stavíme naše názory a postoje. Hledejte způsoby, jak můžete s mladými lidmi tyto dovednosti rozvíjet. Dopřejte si čas, nebojte se složitých otázek, které nenabízí snadné odpovědi. Právě jim stojí zato se věnovat.

- TIP:** Zkuste nové metody podporující kritické myšlení (bit.ly/metodyKM).
- TIP:** Přihlaste se na náš kurz Kritické myšlení a globální témata (www.nazemi.cz/kriticke-mysleni).

PARTICIPACE

Participace představuje aktivní zapojování se do života kolem sebe. Pokud se člověk podílí na rozhodnutích, která se ho týkají, posiluje tak svou roli ve společnosti. Participace přináší nejen rozvoj schopností a dovedností, ale vede i k přijímání odpovědnosti za svá rozhodnutí a uvědomování si svých práv a povinností.

- TIP:** Při plánování vzdělávacích aktivit přemýšlejte o zapojování účastníků a účastnic dle žebříku participace (na předchozí straně), šplhejte po žebříku nahoru a dávejte prostor opravdovému partnerství.
- TIP:** Vyzkoušejte principy participativního rozpočtu. Vyhradte si část rozpočtu a nechte třídu/oddíl rozhodnout, na co prostředky chtějí využít.

OTEVŘENOST A RESPEKT K ROZMANITOSTI

Každý člověk má jedinečný způsob myšlení, chování i způsob života. Ve společnosti se však objevuje mnoho předsudků a stereotypů, které zabraňují porozumět této rozmanitosti. Otevřená mysl a respekt k odlišnostem pomáhají tyto bariéry, tvořené předsudky, bořit.

- TIP:** Vedte diskuse, naslouchajte odlišným názorům. Neukončujte diskusi větou „Každý má právo na svůj názor“, opravdově se zajímejte o jiné názory – z čeho pramení a na čem jsou postaveny.
- TIP:** Uspořádejte, nebo se zúčastněte projektu Živé knihovny (viz ARPOK či Amnesty International).

ANGAŽOVANOST

I malý krok může přispět ke změně. Občansky angažovaný člověk vnímá vývoj světa jako svou zodpovědnost a reaguje na společenské výzvy na místní i globální úrovni. Dejte mladým lidem prostor k tomu, aby mohli smysluplně uplatnit svůj vliv a podílet se na změně.

- TIP:** Uspořádejte akci s lokálním či globálním přesahem ve vašem městě, začít můžete třeba s bleškem či Výstavou na stromech (www.vystavanastromech.cz).
- TIP:** Inspirujte se tipy na aktivní občanství v našem materiálu Boxuj za změnu (www.nazemi.cz/boxuj).
- TIP:** Pokud ve vaší obci vidíte něco, na co máte potřebu reagovat, pusťte se do toho! Spojte se s druhými a dosáhněte změny. Zastavte třeba výstavbu nového supermarketu či pokácení stromu.

SPOLUPRÁCE

Spolupráce znamená společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí. Je to cesta, jak dosáhnout společných cílů. Díky synergii dokáže týmová spolupráce přinášet lepší výsledky, než kdyby na stejném úkolu pracovali jednotlivci – výsledky práce mohou mít dlouhodobější efekt, jednotlivci se s nimi více ztotožní.

- TIP:** Sociálně či environmentálně orientované aktivity, jež mají lokální či globální dopad nemusíte řešit sami. Spolupracujte s blízkou neziskovkou, studentskou iniciativou či místní samosprávou a pusťte se do toho společně.
- TIP:** Uspořádejte svou třídu prostorově tak, aby na sebe všichni účastníci a účastnice viděli a diskuzepro ně byla příjemnější.
- TIP:** Spojte se s dalšími aktivními lidmi ve městě a založte řídicí skupinu na podporu fair trade (www.fairtradovamesta.cz).

SOLIDARITA

Solidarita a rozvoj empatie umožňují mladým lidem lépe chápat situaci ostatních. Být solidární znamená uvědomovat si radosti i útrapy jiných lidí, být v tom s nimi. To je důležité hlavně u znevýhodněných skupin lidí, kteří prožívají útlak, chudobu a potlačování svých práv. Solidarita stojí na rovnocenném vnímání, na partnerském vztahu sobě rovných lidí, nikoli vztahu nadřazenosti.

- TIP:** Prozkoumejte principy Divadla utlačovaných, připojte se k některé z existujících skupin (www.divadloutlacovanych.cz).
- TIP:** Vyjadřujte solidaritu. Podepsáním petice na internetu můžete podpořit třeba šičky z Bangladéše či pěstitele a pěstitelky z Mexika.
- TIP:** Vyzkoušejte si aktivitu Krok vpřed (bit.ly/vpredkrok).

NENÁSILNÉ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ A KONFLIKTŮ

Konflikty jsou přirozenou součástí života. Jde o to, jak se k nim postavíme a jak se připravíme na jejich řešení. Můžeme je brát jako ideální příležitost ke společnému učení. Konflikty existují na různých úrovních – mezinárodní, občanské, komunitní, mezilidské i vnitřní. Hledejte společně, jakou roli v nich můžete hrát, jak je můžete ovlivňovat a hledat řešení, která naplní potřeby všech zúčastněných.

- TIP:** Vyzkoušejte se třídou alternativní formy řešení konfliktů, například Kruhy obnovy (bit.ly/kruhynobovy).
- TIP:** Přečtěte si knihu Nenásilná komunikace od amerického psychologa Marshalla Rosenberga.

UDRŽITELNOST

Planeta je živý systém, jehož jsme součástí, nikoli pouhý zdroj surovin a energií. Využívání zdrojů, které nám Země poskytuje, ovlivňuje současné i budoucí zdraví planety a nás všech. Naše nakládání se Zemí musí odrážet limity planety a naplňovat lidská práva všech. Odhodlání k ochraně přírodního prostředí pomůže zlepšit kvalitu života lidí lokálně i globálně.

- TIP:** Spočítejte si svou ekostopu na www.hraozemi.cz nebo footprint.wwf.org.uk a hledejte cestu k jejímu snížení.
- TIP:** Prozkoumejte, jaký vliv na udržitelnost planety má nakládání s potravinami (www.eatresponsibly.eu/cs).
- TIP:** Snažte se snižovat množství svého odpadu i ve výuce. Zvažujte nutnost tisku, případně tiskněte oboustranně. Využívejte prázdné strany papírů pro další aktivity. Toner i fixy se dají opakovaně doplňovat. Uspořádejte exkurzi do bezobalové prodejny, ušijte si pytlíčky na nákup se starých látek nebo založte kompost.

RADOST Z OBJEVOVÁNÍ

Radost je motor učení. Společné objevování, aktivní zapojování, prosazování vlastního vlivu, ohleduplné diskuse nebo nalézání nečekaných souvislostí. To jsou ty pravé poklady, které na cestě globálního vzdělávání můžete objevit. Díky jim se mladí lidé chtějí dozvídat víc. Usměv a vysoká tepovka. Užijte si to, je to radost!

- TIP:** Dávejte mladým lidem prostor se projevit, podporujte jakoukoliv jejich snahu o aktivní přístup k řešení problémů. Stůjte v pozadí, ale rádi pomozte, když o to budete požádáni.
- TIP:** Sdílejte svou radost a inspirujte ostatní.

A jaké poklady jste objevili vy?
Pochlubte se nám na
vzdelavani@nazemi.cz.

PRINCIPY A HODNOTY

